

KVANTORINIŲ ŽODŽIŲ GALIOJIMO SRITIES KLAUSIMU

ALFONSAS PILKA

Predikatų logikoje dažniausiai vartojamiems bendrumo ir egzistavimo kvantoriams reikšti natūraliojoje kalboje, šiuo atveju anglų, yra vadinamųjų kvantorinių žodžių, kaip antai: *any, every, all, each, some, few, a few, many, an, the* ir t. t., kuriuos dažnai bandoma analizuoti pagal analogiją su loginiais operatoriais. Logika (loginė sintaksė ir jos semantinė interpretacija) suvaldino nemažą vaidmenį tobulinant lingvistinės analizės metodus. Šiuolaikinės lingvistinės-semantinės mokyklos ypač plačiai naudojami predikatų logikos idėjomis. Predikatų logika yra teiginių logikos išplėtimas, formalizuojant išvadas, kurios remiasi vidine subjektine-predikatine teiginių struktūra. Kaip žinoma, tradiciškai suprantama sakinio sintaksinė struktūra ne visuomet izomorfiška jo logini-semantinei struktūrai. Pavyzdžiui, sakiniai (1) *Jane is pretty*; (2) *Some girl is pretty*; (3) *Every girl is pretty* tradicinės gramatikos požiūriu turi identišką subjektinę-predikatinę formą, tačiau jų loginės struktūros visiškai skirtingos:

(1a) *Pretty (a)*;(2a) $\exists x (girl(x) \& pretty(x))$ – There is at least one x such that x is a girl and x is pretty;(3a) $\forall x (girl(x) \supset pretty(x))$ – For every x , it holds that if x is a girl then x is pretty.

Sakinyje (1) sintaksinę veiksnio funkciją atlieka, kalbant logikos terminais, individinė konstanta, sakinyje (2) – kintamasis, susietas egzistavimo kvantoriumi, o sakinyje (3) – kintamasis, susietas bendrumo kvantoriumi.

Loginei-semantinei sakinio prasmės analizei labai svarbu nustatyti loginių operatorių natūraliosios kalbos koreliatų galiojimo sritį. Operatoriumi logikoje vadinamas simbolis arba kombinacija simbolių, kurie, pavartoti kokioje nors loginėje formoje, sukuria naują formą [Plečkaitis, 1978, p. 69; Кошарков, 1975, c. 406]. Tai binarinės bei singuliarinės propozicinės (loginės) jungtys, kvantoriai, deskripcijos ir modalinės išraiškos. Jų galiojimo sritis yra ta formulės (arba sakinio loginės-semantinės struktūros) dalis, kuri eina po jo. Formalizuotų išraiškų operatoriaus galiojimo sritį rodo skliaustai. Išraiškoje $\forall x(F(x) \supset G(x))$ bendrumo kvantorius \forall galioja jai visai, o išraiškoje $\forall x(F(x) \& \exists yF(y))$ – tik iki konjunkcijos ženklų [Plečkaitis, 1978, p. 70–71]. Logikoje, nustatant teiginių teisingumo reikšmes, lemiamą vaidmenį vaidina

operatorių seka iš kairės į dešinę. Nors, pavyzdžiui, žemiau pateikiamos formulės disponuoja identiškais komponentais, jos nėra ekvivalentiškos, nes skirtingas tų komponentų išsidėstymas: (a) $\exists x \sim F(x) \neq (b) \sim \exists x F(x)$. Teiginys (a) gali būti teisingas, o (b) klaidingas, jeigu, tarkime, kintamasis x žymėtų žmonių aišės elementus, o F reikštų „būti moteriškos giminės“.

Natūraliojoje kalboje taip pat yra analogiškų reiškinių, iliustruojančių „operatorinių“ žodžių išsidėstymo įtaką sakinių interpretacijai. Minėtas logines formules (a) ir (b) gali egzemplifikuoti, pavyzdžiui, sakiniai (4a) *One of John's friends didn't see this film* ir (4b) *Not (a single) one of John's friends saw this film*.

Vieno operatoriaus galiojimo srityje gali atsidurti kiti operatoriai, todėl sakinių, kuriuose yra kvantorinių žodžių, įvairių modalinių išraiškų bei neiginy, prasmė apibūdinama tik atsižvelgiant į jų santykinį išsidėstymą. Seniai pastebėta, rašo S. Kunas [Kuno, 1971, p. 339–340], kad kvantorių tvarka anglų kalbos sakinio išorinėje struktūroje paprastai atitinka kvantorių tvarką predikatu logikos išraiškose. Jo nuomone, daugeliui angliškai kalbančiųjų sakiny (5) *Every girl likes some candies* reiškia (5a) $\forall x \exists y \text{ Like } (x, y)$ – For every girl there are some candies that she likes, o ne (5b) $\exists y \forall x \text{ Like } (x, y)$ – There are some candies that every girl likes. Tačiau (6) *Some candies are liked by every girl* reiškia (5b), o ne (5a). Šių sakinių kvantorių loginės-semantinės reprezentacijos seka identiška jų išorinės struktūros linijinei sekai, išreiškiančiai abiejų operatorių galiojimo sritis vienas kito atžvilgiu – dešinysis kvantorius pavaldus kairiajam, t. y. jų seka sutampa su bendra komunikacijos akto kryptimi. Dž. Lakofas [Lakoff, 1970a, p. 234, 262] taip pat tvirtina, kad, tame pačiame išoriniame sakinyje esant dviems kvantoriams, kairysis turi platesnę galiojimo sritį. Sakinių (7) *Everyone likes someone* ir (8) *Someone is liked by everyone* interpretacijos sutampa su loginių operatorių konfigūracijomis (7a) $\forall x \exists y$ ir (8a) $\exists y \forall x$.

Remiantis galiojimo sričių sąvoka, bandoma aiškinti tuos semantinius skirtumus, kurie atsiranda transformuojant kvantorinį sakinį iš veikiamosios rūšies į neveikiamąją. Sakinys (9) *Everyone in the room knows at least two languages* gali būti teisingas, tuo tarpu kai (10) *At least two languages are known by everyone in the room* – klaidingas (įprastai suvokiant šiuos sakinius), jeigu, tarkime, vienas asmuo moka tik prancūzų ir anglų kalbas, o kitas – tik ispanų ir italų [Хомский, 1962, c. 513]. Kai sakinyje vietoj kvantorių žodžių bei nežymimųjų determinatyvų pavartoti tikriniai vardai arba apibėžtosios descripcijos, veikiamosios ir neveikiamosios rūšies konstrukcijos laikomos sinonimiškomis: (11) *John read the book* \longleftrightarrow (12) *The book was read by John* (čia, žinoma, neatsižvelgiama į stiltinius bei kitus galimus prasmės niuansus, susijusius su tokia transformacija). P. Zifas [Зифф, 1970, c. 66–67] taip pat teigia, kad, transformuojant kvantorinį sakinį iš aktyvo į pasyva, randasi semantinių skirtumų. Teiginys (13) *Just a few people attended each wedding* gali reikšti, kad visose vestuvėse dalyvavo ta pati žmonių grupė arba

kad kiekvienu atveju buvo kiti žmonės. Neveikiamosios rūšies transformą (14) *Each wedding was attended by just a few people* turi tik vieną interpretaciją – kiekvienose vestuvėse dalyvavo skirtingi žmonės.

Priešingos nuomonės laikosi Dž. Kacas ir E. Martinas. Jie tvirtina, kad sakiniai su kvantoriniais žodžiais, nežymimaisiais įvardžiais bei nežymimaisiais determinatyvais vienodai nevienareikšmiai tiek su veikiamosios rūšies, tiek su neveikiamosios rūšies veiksmožodžiais-tariniais [Katu, Мартин, 1970, c. 74]. Galimybė interpretuoti frazę „two languages“ neveikiamosios rūšies sakinyje (10) kaip „tos pačios dvi kalbos“ visai dingsta tokiuose pavyzdžiuose, kaip (15) *Sixty-three languages are spoken by everyone in the room* [Katz, 1980, p. 28]. Dž. Lyčo [Leech, 1969, p. 52] teigimu, sakiniams su bendrumo ir egzistavimo kvantoriais dažnai būdingos tos pačios reikšmės tiek veikiamojoje, tiek neveikiamojoje rūšyje. O, pavyzdžiui, saknys (16) *Some water has been drunk by everybody in the room* nedistributyvinės reikšmės neturi: jos anomaliskumas susijęs su išorinio pasaulio suvokimu.

Sakinių, kurie skiriasi veiksmožodžio rūšies formomis, sinonimiškumas/nesinonimiškumas priklauso pirmiausiai nuo veiksmožodžio aktantų semantinės interpretacijos [Быров, 1973, c. 12]. Kartais nepilntinas gali būti ne tik neveikiamosios rūšies sakinyje, bet ir bet kuris kitas kvantifikuotų aktantų tvarkos pakeitimas [Падучева, 1974, c. 81].

Sutikdami su tuo, kad linijinė kvantorių interpretacija (t. y. kai kvantorių sintaksinė ir loginė sekos sutampa) taikytina tais atvejais, kai kvantifikuojamieji aktantai eina sakinio veiksmu ir papildiniu, D. Gabis ir Dž. Moravčikas [Gabbay, Moravcsik, 1974, p. 142] tvirtina, kad sintaksinuose modeliuose su prielinksninėmis frazėmis, reliatyviniais sakiniams ir neekstensialiose struktūrose, pavyzdžiui, „*A believes that...*“, beveik visuomet gali atsirasti dviprasmybė. O kai kalbama apie kvantorius prielinksninuose žodžių junginiuose su prielinksniais *of, to, in, for* ir kitais (vietos) prielinksniais, jų linijinė tvarka sintaksiniame lygmenyje neizomorfiška jų galiojimo sričių santykiams loginiam-semantiniame lygmenyje. Sakinyje (17) *Some gift to every girl and some gift to every boy are brought by the same Santa Claus* kvantorių sintaksinis išsidėstymas priešingas loginiam, t. y. galiojimo sričių atžvilgiu dominuojantis kvantorius yra *every*. Dž. Lakofa [Lakoff, 1970b, p. 405] pavyzdžiuose (18) *Fathers of many children read few books*; (19) *Fathers with many children read few books* turime tą pačią sintaksinę formą; vienintelis skirtumas tas, kad pirmajame yra prielinksnis *of*, o antrajame – *with*. Tačiau jų loginės-semantinės struktūros skirtingos, būtent:

(18a) *There are many children whose fathers read few books*;

(19a) *The books that fathers with many children read are few in number*.

S. Kurodos nuomone, anglų kalbos egzistavimo sakiniuose kvantorių linijinis-sintaksinis išsidėstymas nesutampa su jų loginės-semantinės interpretacijos seka. (20) *There are some girls in every class* reiškia (20a) *For every class*

there are some girls, o ne (20b) *There are some girls who exist in (belong to) every class* [Žr. Kuno, 1971, p. 351].

Kai kintamuosius susiejantys kvantoriai vienodi, logikoje juos galima sukeisti vietomis, ir nuo to išraiškos esmė nepasikeičia:

$$(a) \forall x \forall y F(x, y) = \forall y \forall x F(x, y);$$

$$(b) \exists x \exists y F(x, y) = \exists y \exists x F(x, y).$$

Šių formulių abu bendrumo ir egzistavimo kvantoriai turi tas pačias galiojimo sritis – propozicinę funkciją $F(x, y)$, todėl kvantifikuojamų termų seka nerelevantiška.

Analogiškais atvejais anglų kalboje irgi gali būti nesvarbu, kaip jie išsidėstę saknio išorinėje struktūroje. Pavyzdžiui, sakiniai (21) *Some cats eat some bats* ir (22) *Some bats are eaten by some cats* laikomi sinonimiškais [Leech, 1977, p. 266]. Tačiau F. Džonsono-Leardo [Johnson-Laird, 1970, p. 350] nuomone, sakiniai (23) *Many of his sonatas can be played by many pianists* ir (24) *Many pianists can play many of his sonatas*, turintys du to paties tipo kvantorius, yra skirtingų reikšmių: pavyzdžio (23) pagrindinė interpretacija implikuoja tą pačią sonatų aibę, tačiau pavyzdžio (24) pagrindinė interpretacija šios prasmės neturi.

Kai kintamuosius susiejantys kvantoriai nevienodi, logikoje sukeisti jų vietomis negalima, nes tuomet pakistų išraiškos prasmė:

$$\forall x \exists y \neq \exists y \forall x F(x, y).$$

Analogišką reiškinį anglų kalboje galima pailiustruoti pavyzdžiais (25) ir (26). Sakinys (25) *All girls like some pop-stars* yra dvireikšmis, tačiau jo pagrindinė interpretacija laikytina eksplikacija (25a), o (25b) – tik antrine. Transformavus jį į neveikiamosios rūšies struktūrą (26) *Some pop-stars are liked by all girls*, pagrindinė (o kai kurių informantų nuomone, – vienintelė) interpretacija yra (25b):

(25a) *For every girl, it is true to say that there are some pop-stars that she likes;*

(25b) *There are some pop-stars such that they are liked by all girls* [Leech, 1977, p. 174–175].

Skirtinga kvantorinių žodžių vieta sakinyje gali pakeisti jo reikšmę ir be pasyvinės transformacijos. Sakinys (27) *I read some poem every morning* yra dviprasmiš:

(27a) *There is a poem that I read every morning* arba

(27b) *Every morning there is a poem that I read*, tačiau

(28) *Every morning I read some poem* interpretuojamas eksplikacija (27b) [Seuren, 1974, p. 106].

Dž. Aiupas [Ioup, 1973, p. 116] įrodinėja, kad natūraliosios kalbos kvantorių išsidėstymas sakinyje mažai informatyvus nustatant jų galiojimo sritį.

Sprendžiant, kuris iš jų loginėje-semantinėje interpretacijoje turi būti pirmas, reikia atsižvelgti į tris faktorius: kiekvieno kvantorinio žodžio inherentines savybes, jų gramatinę funkciją ir (emfatinę arba neįprastą) vietą sakinyje. Autorius pateikia tokią provizorišką kvantorių hierarchiją pagal jų tendenciją turėti (neturėti) didžiausią galiojimo sritį:

Greatest inherent tendency toward highest scope	Least inherent tendency toward highest scope
←—————→	
each every all most many several some (+ N _{pl}) a few	

Kaip matyti, distributyviniams bendrumo kvantoriams priskiriama potencialiai didžiausia galiojimo sritis. Toliau, Dž. Aiupo nuomone, galiojimo srities dydis-priklauso nuo aišės dydžio: kuo didesnė kuriuo nors kvantoriu žymima aišė, tuo didesnė jo tikimybė turėti plačiausią galiojimo sritį. Žodžiai *every* ir ypač *each* nepriklausomai nuo savo vietos sakinyje dažnai turi didesnę galiojimo sritį negu kuri nors kita kvantifikuota išraiška. Žemiau pateikiamuose pavyzdžiuose (29) ir (30) jie yra ne tik žodžių su nežymimuoju artikeliu *a picture* ir *a solution* dėšinėje, bet dar ir nuo jų priklausančiuose prielinksniniuose žodžių junginiuose, tačiau jų loginė-semantinė seka atitinka operatorių konfigūraciją $\forall x \exists y$:

- (29) *I saw a picture of each child*;
 (30) *She knows a solution to every problem*.

Pakeitus *each* ir *every* žodžiu *all*, pagrindinės interpretacijos atveju plačiausią galiojimo sritį turėtų daiktavardžiai su nežymimuoju artikeliu, t. y. šių sakinių loginė-semantinę struktūrą reprezentuoatų loginių operatorių konfigūracija $\exists y \forall x$:

- (29a) *I saw a picture of all the children*;
 (30a) *She knows a solution to all problems*.

Nors *each*, *every* ir *all* priklauso tai pačiai bendrumo kvantorių grupei, jie skiriasi potencinėmis galiojimo sričių galimybėmis kito kvantorius arba kitos kvantifikuotos išraiškos atžvilgiu. Galima pateikti dar porą pavyzdžių su jų loginė-semantine interpretacija:

- (31) *I called the police after all of the men left* – $\exists t \forall x \& (t \text{ is a time after } x \text{ left, I called the police at } t)$;
 (32) *I called the police after each of them left* – $\forall x \exists t \& (t \text{ is a time after } x \text{ left, I called the police at } t)$ [Kroch, 1979, p. 47–48; Dougherty, 1971, p. 869].

Kalbamuosiuose sakiniuose (29) ir (32) kvantorius *each* turi plačiausią galiojimo sritį nepriklausomai nuo jo vietos juose. Tačiau toks šio žodžio tariamas reguliarumas, A. Krocho nuomone, klaidingas. Yra pavyzdžių, kuriuose *each* gali būti pavaldus daiktavardžiui su nežymimuoju artikeliu. Tokia interpretacija labiau tikėtina, kal *a(n) + N* tipo išraiška yra šio kvantorius

kairėje, arba kai ji eina reliatyvinio sakinio antecedentu arba turi pažymimųjų žodžių, susiaurinančių jos galimų referentų apimtį [Kroch, 1979, p. 86]. Taigi inherentinės kvantorių savybės nėra vieninteliai faktoriai, lemiantys santykinę jų galiojimo sritį. Nemažą vaidmenį čia vaidina ir kvantifikuotų išraiškų gramatinė funkcija sakinyje. Šiuo požiūriu Dz. Ajuapas nustato tokia jų hierarchiją: Deep & Surface Subject > Deep Subject / Surface Subject > Indirect Object > Prepositional Object > Direct Object (ženklas > reiškia „didesnė tendencija plačiai galiojimo sričiai“). Vėliau autorius ją modifikuoja, įvesdamas sąvoką „topic“:

1. Topic
2. Deep and Surface Subject
3. Deep Subject / Surface Subject
4. Indirect Object
5. Prepositional Object
6. Direct Object [Ioup, 1973, p. 117, 131].

Sakiniai (33) *I told every child a story*, kurio pagrindinė interpretacija distributyvi, t. y. kiekvienas vaikas išgirdo skirtinga pasakojimą, ir (34) *I told every story to a child*, kurio pagrindinė interpretacija nedistributyvi, t. y. visus pasakojimus išgirdo vienas vaikas, iliustruoja tai, kad pirmenybė teikiama netiesioginiam papildiniui. Šiuose abejuose pavyzdžiuose kvantorių seka identiška, tik skirtinga jų gramatinė funkcija.

Galiojimo sričių klausimas iškyla taip pat tuo atveju, kai sakinyje yra koks nors kvantorius ir neiginy. Skirtumas tarp žodžių *any* ir *some* sakiniuose (35) *I didn't see any of them* ir (36) *I didn't see some of them* aiškinamas skirtingomis operatorių galiojimo sritimis: (35a) $\sim \exists x F(x)$ ir (36a) $\exists x \sim F(x)$. Kal teiginyje yra *some* tipo žodis, neigiant tarinį, gaunamas ne to teiginio neigimas, bet kitas *some* tipo teiginys, ir jie abu gali būti teisingi arba klaidingi tuo pačiu metu: (37) *Someone is singing* ir (38) *Someone is not singing*. Neigiamajame sakinyje kvantorius *some* nebūna neiginio galiojimo srityje. (39) *John didn't solve some of the problems* \Rightarrow There are problems such that...

Neigiamuose sakiniuose daiktavardis su nežymimuoju artikeliu gali būti supras tas referentiškai ir nereferentiškai. (40) *Bill didn't see a misprint*: (40a) There is a misprint such that... arba (40b) There is not a misprint such that... Plg.: (41) *Bill didn't see a single misprint* ir (42) *Bill didn't see a certain misprint* [Rohrer, 1973, p. 225].

Bendruose teiginiuose (kaip ir egzistavimo) su kvantoriais žodžiais galima neigti kvantorių ir predikatą: $\sim \forall x F(x)$ ir $\forall x \sim F(x)$. Kvantoriaus neigimas realizuojamas žodžių junginiais *not all + N*, *not every + N_{sing}*, *not everyone* ir t. t., išskyrus žodį *each*, kuris dėl aiškiai išreikštos distributyvumo reikšmės neiginio betarpiškoje galiojimo srityje nevartojamas (**not each*) [Hogg, 1977, p. 135]. Per teikti reikšnę $\forall x \sim F(x)$ potencialiai gali sakiniai (43) *All the boys didn't leave*; (44) *Every boy didn't leave*; (45) *?Each boy didn't leave*;

(46) **Any boy didn't leave*. Šie pavyzdžiai pateikti didėjančio nepriimtumo eilės tvarka [Labov, 1972, p. 800].

Reikia pasakyti, kad sakiniai su neigiamu tariniu ir bendrumo kvantoriumi modifikuojamu veiksniu, kaip, pavyzdžiui, (43), yra dvireikšmiai. Pagal tai, kaip kalbantys juos interpretuoja, M. Boltinas [Baltin, 1977, p. 30] skiria tris idiolektus: 1) kuriame neiginsis siejamas su tariniu ((43a) *None of the boys left*), 2) kuriame neiginsis siejamas su kvantoriumi ((43b) *Not all the boys left*) ir 3) kuriame galimos abi interpretacijos.

Sakiniai su modaliniais (aletiniais, deontiniais, episteminiais) operatoriais eksplikuojami bei reprezentuojami atitinkamomis jų loginėmis-semantinėmis struktūromis. Kai modaliniams operatoriams, arba modalinėms išraiškoms, priskiriama plati galiojimo sritis, tai, pavyzdžiui, egzistavimo kvantoriumi susietą kintamąjį realizuojantys žodžiai vartojami nereferentiškai, o kai siaura – referentiškai. (47) *John must talk to someone*: (47a) *It's necessary that there is an x such that...* arba (47b) *There is an x such that...*

Sakinyje didėję operatorių skaičiai, padaugėja ir jo galimų interpretacijų. Sakiniui (48) *One of these targets may be hit by each of the arrows*, turinčiam modalinę išraišką (reprezentuojamą ženklu \diamond) ir du kvantorinius žodžius, priskirtinos trys reikšmės. Operatorių galiojimo sritis jame galima pavaizduoti abstrakčiai: (48a) $(\exists)(\diamond)(\forall)$; (48b) $(\diamond)(\exists)(\forall)$; (48c) $(\diamond)(\forall)(\exists)$.

Sakinio galimų interpretacijų gali padaugėti ir nuo komunikacijos akto dalyvių skaičiaus. Pavyzdys (49) *John wants to find one of his friends* yra dvireikšmis, o (50) *Mary believes that John wants to find one of his friends* – trireikšmis:

(50a) $(\exists \text{ friend } x)$ (*Mary believes that John wants to find x*);

(50b) *Mary believes* $(\exists \text{ friend } x)$ (*John wants to find x*);

(50c) *Mary believes that John wants* $(\exists \text{ friend } x)$ (*John finds x*) [Kroch, 1979, p. 51–52].

Intensionaliuose kontekstuose referentiškai arba nereferentiškai pavartota kalbinė išraiška susijusi su skirtingomis pronominalizacijos galimybėmis. Dvireikšmis sakiny (51) *Jane wanted to buy an interesting book* (dviprasmybė tokiuose pavyzdžiuose atsiranda todėl, kad sakinio veiksnio referentas ir sakinio autorius yra skirtingi asmenys) gali turėti atitinkamai du pronominalizacijos variantus:

(51a) *Jane wanted to buy an interesting book, but she didn't get it*;

(51b) *Jane wanted to buy an interesting book, but she didn't get any*.

Pirmoji interpretacija rodo, kad antecedentas ir jį pakelčiantis anaforinis įvardis pavartoti koreferentiškai ir referentiškai. Antroji interpretacija iliustruoja nereferentišią daiktavardžio *a book* funkciją. Tačiau pasakytina, kad anaforinio įvardžio koreferentinis vartojimas dar negarantuoja antecedentu reiškiamo objekto referentiškumo, arba egzistavimo. Pavyzdžiui, sakinyje (52) *Jane*

wanted to buy an interesting book and to read it turime tik hipotetinio objekto (daiktavardžio *a book* nereferentinės interpretacijos atveju) ir anaforinio įvardžio koreferenciją. Galima kalbėti apie realiai neegzistuojantį objektą, jei pokalbis vyksta ta pačia nefaktine nuosaka arba tame pačiame galime pasaulyje.

Nepritenduojuant į išsamų bei visapusišką šios problemos nagrinėjimą, straipsnyje pabandyta išskirti vieną kitą anglų kalbos kvantorinių žodžių galiojimo sričių interpretacijos ypatybę. Natūraliosios kalbos kvantorių galiojimo sričių tarpusavio sąveika žymiai sudėtingesnė negu loginių formulių išraiškose. Loginiai kvantoriai yra vienareikšmiai, o jų koreliatai anglų kalboje dažnai būna daugiareikšmiai. Be to, tą patį loginį kvantorių gali reprezentuoti net kelios kalbinės išraiškos. Ekspliciuojant kvantorinių sakinių prasmes, reikia atsižvelgti į daugelį faktorių: inherentines atskirų žodžių savybes, jų gramatinę funkciją ir vietą sakinyje, vartojimą pagrindiniame ar šalutiniame sakinyje, loginį kirtį, sakinio turinio tema-rematinę struktūrą, leksines aktantų bei predikatų reikšmes ir t. t.

ON THE SCOPE OF QUANTIFYING WORDS

A. P I L K A

Summary

The central problem under discussion in the article is that of scope of English quantifiers. The term "scope" in linguistics appeared as an extension of its use in formal languages motivated by the existence of phenomena in natural languages that parallel the scope relationship of formal languages. But the scope principles in natural languages are more complex than the simple linear left to right ordering of logical operators in the predicate calculus.

The semantics of quantifiers in the English language (or in any other language) is determined by many factors: the inherent properties of the words themselves (they may differ from one another in their preferred scope orders with respect to other operators), their grammatical function and place in the sentence, their presence in the principal or a subordinate clause, (logical) stress, the thematic-rhematic structure of the sentence, etc.

LITERATŪRA

Baltin, 1977 – Baltin M. Quantifier-Negative Interaction //Studies in Language Variation. – Washington, 1977. – P. 30–36.

Dougherty, 1971 – Dougherty R. C. A Grammar of Coordinate Conjoined Structures. P. 2 //Language, 1971. – Vol. 47, N 2. – P. 298–339.

Gabbay, Moravcsik, 1974 – Gabbay D. M., Moravcsik J. M. E. Branching Quantifiers, English, and Montague Grammar //Theoretical Linguistics, 1974. – Vol. 1, N 1/2. – P. 139–154.

- Hogg, 1977 – Hogg R. M. English Quantifier Systems. – Amsterdam, etc., 1977.
- Ioup, 1973 – Ioup G. Some Universals for Quantifier Scope // Analyzing Variation in Language: Papers from the 2nd Colloquium on New Ways of Analyzing Variation. – Washington, 1973. – P. 111–135.
- Johnson-Laird, 1970 – Johnson-Laird Ph. N. The Interpretation of Quantified Sentences // Advances in Psycholinguistics / Ed. G. B. Flores d'Arcais, W. J. M. Levelt. – Amsterdam; London, 1970. – P. 347–372.
- Katz, 1980 – Katz J. J. Chomsky on Meaning // Language, 1980. – Vol. 56, N 1. – P. 1–41.
- Kroch, 1979 – Kroch A. S. The Semantics of Scope in English. – New York; London, 1979.
- Kuno, 1971 – Kuno S. The Position of Locatives in Existential Sentences // Linguistic Inquiry, 1971. – Vol. 2, N 3. – P. 333–378.
- Labov, 1972 – Labov W. Negative Concord in English Grammar // Language, 1972. – Vol. 48. – P. 773–818.
- Lakoff, 1970a – Lakoff G. Linguistics and Natural Logic // Synthese, 1970. – Vol. 22, N 1/2. – P. 151–271.
- Lakoff, 1970b – Lakoff G. Repartee, of a Reply to "Negation, Conjunction and Quantifiers" // Foundations of Language, 1970. – Vol. 6. – P. 389–422.
- Leech, 1969 – Leech G. N. Towards a Semantic Description of English. – London, 1969.
- Leech, 1977 – Leech G. Semantics. – Harmondsworth (Middlesex), 1977.
- Pleškaitis, 1978 – Pleškaitis R. Logikos įvadas. – V., 1978.
- Rohrer, 1973 – Rohrer Ch. On the Relation between Disjunction and Existential Quantification // The Formal Analysis of Natural Languages: Proc. of the 1st Intern. Conf. / Ed. M. Gross et al. – The Hague, 1973. – P. 224–232.
- Seuren, 1974 – Seuren P. A. M. Autonomous Versus Semantic Syntax // Semantic Syntax / Ed. P. A. M. Seuren. – London, 1974. – P. 96–122.
- Буторов, 1973 – Буторов В. Д. Отождествление и связывание переменных при семантическом анализе математических текстов // Лингвистические проблемы функционального моделирования речевой деятельности. – Л., 1973. – Вып. 1. – С. 11–26.
- Зифф, 1970 – Зифф П. Несинонимичность активных и пассивных предложений // Сборник переводов по вопросам информационной теории и практики. – М., 1970. – № 16. – С. 66–72.
- Катц, Мартин, 1970 – Катц Дж., Мартин Э. Синонимичность активных и пассивных конструкций // Сборник переводов по вопросам информационной теории и практики. – М., 1970. – № 16. – С. 73–85.
- Кондаков, 1975 – Кондаков Н. И. Логический словарь-справочник. – М., 1975.
- Падучева, 1974 – Падучева Е. В. О семантике синтаксиса: Материалы к трансформационной грамматике русского языка. – М., 1974.
- Хомская, 1962 – Хомская Н. Синтаксические структуры // Новое в лингвистике. – М., 1962. – Вып. 2.

Vilniaus valstybinis pedagoginis
institutas
Anglų kalbos katedra

Įtektu
1985 m. lapkričio mėn.